MA’NAVIY MEROS VA MILLIY G‘URUR

Samatov Xurshid Ulmasjonovich
Samarqand davlat pedagogika instituti o‘qituvchisi

Quldosheva Durdona Otabek qizi
SamDPI Pedagogika fakulteti Pedagogika
yo‘nalishi 2- bosqich talabasi
https://doi.org/10.5281/zenodo.23669697

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada milliy ma’naviy merosning shaxs va jamiyat hayotidagi o‘rni, uning milliy g‘urur va milliy o‘zlikni anglashni shakllantirishdagi roli atroflicha tahlil etiladi. Maqolada ajdodlarimiz qoldirgan nodir ma’naviy va ilmiy boyliklarning globallashuv davrida milliy o‘zlikni saqlab qolishdagi strategik ahamiyati ochib berilgan. Shuningdek, ma’naviy meros elementlarining (ilm-fan, adabiyot, san’at, qadriyatlar) milliy g‘urur va ma’naviy yuksalishga ta’siri ilmiy-nazariy jihatdan asoslab berilgan. Tadqiqot yakunida ma’naviy merosni yoshlar tarbiyasiga keng tatbiq etish hamda milliy g‘ururni rivojlantirish bo‘yicha amaliy taklif va tavsiyalar ilgari suriladi.

Kalit so‘zlar: Ma’naviy meros, milliy g‘urur, milliy o‘zlikni anglash, globallashuv, Sharq renessansi, madaniyat, qadriyat, yoshlar tarbiyasi, ma’naviyat.

Аннотация: В данной научной статье представлен всесторонний анализ роли национального духовного наследия в жизни личности и общества, а также его значения в формировании национальной гордости и национальной идентичности. В статье подчеркивается стратегическая важность уникального духовного и научного богатства, оставленного нашими предками, для сохранения национальной идентичности в эпоху глобализации. Кроме того, в работе обосновывается теоретическая база того, как элементы духовного наследия — такие как наука, литература, искусство и ценности — влияют на национальную гордость и духовное развитие. В заключение предлагаются практические меры и рекомендации по интеграции духовного наследия в процесс воспитания молодежи и укреплению национальной гордости.

Ключевые слова: духовное наследие, национальная гордость, национальная идентичность, глобализация, Восточный Ренессанс, культура, ценности, воспитание молодежи, духовность.

Abstract: This scholarly article provides a comprehensive analysis of the role of national spiritual heritage in the lives of individuals and society, as well as its function in shaping national pride and national identity. The article highlights the strategic importance of the unique spiritual and scientific wealth left by our ancestors in preserving national identity during the era of globalization. Furthermore, it provides a theoretical foundation for how elements of spiritual heritage—such as science, literature, art, and values—influence national pride and spiritual advancement. The study concludes by offering practical proposals and recommendations for integrating spiritual heritage into the upbringing of the youth and fostering national pride.

Keywords: Spiritual heritage, national pride, national identity, globalization, Eastern Renaissance, culture, values, youth upbringing, spirituality.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Kirish

Insoniyat taraqqiyotining hozirgi globallashuv va intensiv axborotlashuv bosqichida har bir xalq hamda millat uchun o‘z ma’naviy va madaniylik ildizlarini saqlab qolish, ularni zamon talablariga mos ravishda rivojlantirish eng ustuvor vazifalardan biriga aylandi. Millatning mavjudligi, uning jahon hamjamiyatidagi o‘rni va nufuzi nafaqat iqtisodiy hamda harbiy salohiyat bilan, balki uning boy ma’naviy merosi va yuksak milliy g‘ururi bilan ham belgilanadi.

Ma’naviy meros – bu asrlar davomida shakllangan, avloddan avlodga o‘tib kelayotgan va millatning ruhiy-ahloqiy dunyosini, dunyoqarashini hamda o‘ziga xos xarakterini belgilab beradigan moddiy hamda nomoddiy qadriyatlar majmuidir. Milliy g‘urur esa shu boy merosni anglash, undan fahrlanish, uni asrab-avaylash hamda kelajak avlodga bezavol yetkazish mas’uliyatini his etish kabi murakkab ijtimoiy-ruhiy tuyg‘ular majmuasidan iborat.

Mustaqil O‘zbekistonning demakki, yangi taraqqiyot bosqichida milliy ma’naviyatni tiklash va uni har tomonlama rivojlantirish davlat siyosatining eng muhim yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Uchinchi Renessans poydevorini yaratish maqsadi qo‘yilgan bir davrda milliy ma’naviy merosimizga murojaat qilish, undan kuch-quvvat va ilhom olish har qachongidan ham dolzarb masala hisoblanadi.

Ushbu tadqiqotning maqsadi – ma’naviy meros va milliy g‘urur o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlikni ilmiy jihatdan tahlil qilish, ularning jamiyat barqarorligi va yoshlar tarbiyasidagi rolini ko‘rsatib berish hamda ushbu yo‘nalishdagi amaliy va nazariy masalalarni yoritishdan iboratdir.

Asosiy qism

Ma’naviy meros va milliy g‘urur tushunchalarining ilmiy-nazariy mohiyati. Ma’naviyat va ma’naviy meros tushunchasi ko‘p qirrali fenomendir. Falsafiy va sotsiologik adabiyotlarda ma’naviyat insonning ruhiy poklanishi, axloqiy kamoloti va dunyoqarashini ifodalovchi tushuncha sifatida talqin etiladi. Ma’naviy meros esa ushbu kamolot yo‘lida o‘tmish ajdodlarimiz tomonidan yaratilgan barcha ilmiy, adabiy, falsafiy, din-axloqiy va madaniy boyliklarni o‘z ichiga oladi.

Milliy g‘urur esa – o‘z xalqining tarixi, madaniyati, tili, urf-odatlari, jahon sivilizatsiyasiga qo‘shgan hissasi hamda uning bugungi yutuqlaridan ichki faxrlanish, hayratlanish va ulug‘lash hissiyotidir. Ta’kidlash joizki, milliy g‘urur va milliy kibr (shovinizm) mutlaqo ayri tushunchalardir. Milliy g‘urur boshqa xalqlar madaniyati va qadriyatlarini hurmat qilgan holda, o‘z millatining o‘ziga xosligini va qadr-qimmatini e’tirof etadi.

Milliy g‘ururning shakllanishi bir necha muhim omillarga tayanadi: Tarixiy xotira: O‘tmish voqealari, buyuk ajdodlar jasorati va faoliyatidan boxabar bo‘lish. Til va adabiyot: O‘z ona tilining boyligi, jo‘shqinligi va adabiy merosining buyukligini his etish. Ilmiy va madaniy meros: Dunyo ilmi va madaniyatiga qo‘shilgan ulkan hissayi anglash. Mustaqillik va davlatchilik tarixi: O‘z davlatining mustaqilligi va suverenitetini qadrlash.

Sharq renessansi va ma’naviy merosimizning jahoniy ahamiyati. O‘zbekiston hududi qadimdan jahon sivilizatsiyasi, ilmiy va madaniy yuksalishlar o‘chog‘i hisoblangan. Tarixdan ma’lumki, diyorimizda ikkita ulkan intellektual yuksalish – Birinchi (IX–XII asrlar) va Ikkinchi (XIV–XV asrlar) Sharq Renessansi yuz bergan. Ular jahon ilm-fani, san’ati va falsafasi taraqqiyotiga beqiyos hissa qo‘shgan.

Birinchi Renessans davrida Muhammad al-Xorazmiy, Ahmad al-Farg‘oniy, Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy va Abu Ali ibn Sino kabi ulug‘ mutafakkirlar aniq va tabiiy fanlar sohasida tub burilishlar yasadilar. Ular yaratgan ilmiy asarlar asrlar davomida Yevropa universitetlarida asosiy darslik vazifasini o‘tadi.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Ikkinchi Renessans esa Amir Temur va Temuriylar davri bilan bog‘liq bo‘lib, bu davrda Mirzo Ulug‘bek, Alisher Navoiy, Kamoliddin Behzod kabi daholar yetishib chiqdi. Mirzo Ulug‘bekning astronomiya sohasidagi kashfiyotlari, Alisher Navoyining turkiy tilni ulug‘lab, uning boy imkoniyatlarini dunyoga ko‘rsatib bergan asarlari milliy ma’naviy merosimizning oltin fondini tashkil etadi.

1-jadval: Ma’naviy meros yo‘nalishlari va ularning milliy g‘ururni shakllantirishdagi o‘rni.

№	Ma’naviy meros yo‘nalishi	Yirik vakillari / Namunalar	Milliy g‘urur va tarbiyaviy ta’siri
1	**Aniq va tabiiy fanlar**	Al-Xorazmiy, Ibn Sino, Beruniy, Mirzo Ulug‘bek	Mantiqiy fikrlashni o‘stiradi, millatning intellektual salohiyatiga ishonch bag‘ishlaydi.
2	**Badiiy adabiyot va til**	Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Lutfiy	Ona tiliga hurmat, tuyg‘ular go‘zalligi, badiiy va estetik tarbiyani shakllantiradi.
3	**Falsafa va axloq**	Abu Nasr Forobiy, Yassaviy, Naqshband, az-Zamaxshariy	Komil inson g‘oyasi, adolat, kamtarinlik va bag‘rikenglik fazilatlarini singdiradi.
4	**Tarix va davlatchilik**	Amir Temur, Nizomulmulk, Bobur	Vatanparvarlik, strategik fikrlash va milliy gururni mustahkamlaydi.
5	**Moddiy va nomoddiy madaniyat**	Maqom san’ati, me’moriy obidalar, miniatyura, hunarmandchilik	Estetik didni rivojlantiradi, milliy o‘zlikni dunyoga ko‘rsatadi.

Ushbu jadvaldan ko‘rinib turibdiki, ma’naviy merosimizning har bir yo‘nalishi inson shaxsiyatining turli qirralarini rivojlantirishga xizmat qiladi hamda milliy g‘urur hissini tarbiyalashda o‘ziga xos o‘rin tutadi.

Globallashuv sharoitida ma’naviy merosni asrash va milliy g‘ururni mustahkamlash. Bugungi kunda jahon miqyosida kechayotgan globallashuv va axborot xurujlari davri milliy madaniyatlar va ma’naviy qadriyatlarga ma’lum ma’noda tahdid solmoqda. "Ommaviy madaniyat" g‘oyalari va iste’molchilik kayfiyati yoshlar va jamiyat vakillarining dunyoqarashiga ta’sir ko‘rsatib, ularni o‘z milliy ildizlaridan uzib qo‘yish xavfini tug‘dirmoqda. Shunday sharoitda milliy g‘urur va ma’naviy meros immunitet vazifasini o‘taydi. Inson o‘z xalqining boy va sharafli tarixini, madaniy merosini teran anglasa, u har qanday yot va zararli g‘oyalarga ko‘r-ko‘rona ergashmaydi.

Jadidchilik harakati vakillari – Mahmudxo‘ja Behbudiy, Munavvarqori Abdurashidxonov, Abdulla Avloniy, Abdurauf Fitrat va Abdulla Qodiriylarning ma’naviy va ma’rifiy faoliyati ham aynan milliy o‘zlikni anglash hamda milliy g‘ururni uyg‘otishga qaratilgan edi. Abdulla Avloniyning “Tarbıya biz uchun ya hayot – ya mamot, ya najot – ya halokat, ya saodat – ya falokat masalasidur” degan da’vati bugungi kunda ham o‘zining hayotiy va strategik dolzarbligini yo‘qotmagan.

Yangi O‘zbekistonda ma’naviy-ma’rifiy islohotlar va yoshlar tarbiyasi. Yangi O‘zbekistonni barpo etish bosqichida ma’naviy-ma’rifiy sohadagi islohotlar davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylandi. Zero, iqtisodiy islohotlarning muvaffaqiyati va jamiyat barqarorligi bevosita insonlarning ma’naviy darajasi hamda milliy g‘ururiga bog‘liqdir.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.

Ayniqsa, yosh avlod tarbiyasida quyidagi vazifalarga alohida e’tibor qaratilmoqda: Tarixiy obidalar va qo‘lyozmalarni tadqiq etish: Buyuk ajdodlarimizning saqlanib qolgan noyob qo‘lyozmalarini o‘rganish va keng jamoatchilikka yetkazish. Ta’lim va tarbiya tizimida ma’naviyat uzviyligi: Maktabgacha ta’limdan tortib oliy ta’limgacha bo‘lgan bosqichlarda milliy meros va qadriyatlarni singdirish. Madaniyat va san’atni qo‘llab-quvvatlash: Maqom san’ati, baxshichilik, milliy teatr hamda kinematografiyani rivojlantirish orqali yoshlarda estetik did va milliy gururni shakllantirish.

Xulosa

O‘tkazilgan ilmiy-nazariy va amaliy tahlillar shuni ko‘rsatadiki, ma’naviy meros va milliy g‘urur bir-biri bilan uzviy bog‘liq bo‘lgan, bir-birini taqazo etuvchi tushunchalardir. Ma’naviy meros – bu milliy g‘ururning moddiy va ruhiy poydevori bo‘lsa, milliy g‘urur – ushbu merosni asrash va kelajak sari harakat qilishning harakatlantiruvchi kuchidir.

Globallashuv va keskin raqobat davrida milliy o‘zlik va ma’naviy merosni asrab qolish bo‘yicha quyidagi ilmiy-amaliy tavsiyalar ilgari suriladi: Raqamli texnologiyalar integratsiyasi: Boy ma’naviy merosimiz, buyuk mutafakkirlar asarlari hamda me’moriy obidalar haqidagi ma’lumotlarni zamonaviy raqamli formatga (3D turlar, interaktiv platformalar, elektron kutubxonalar va mobil ilovalar) o‘tkazish va yoshlar orasida ommalashtirish.

Ilmiy tadqiqotlarni jadallashtirish: Sharq Renessansi namoyandalarining hali o‘rganilmagan va xorijiy fondlarda saqlanayotgan qo‘lyozmalarini ilmiy muomalaga olib kirish hamda ularni zamonaviy fanlar bilan bog‘lagan holda tadqiq etish.

Badiiy va kinosan’at orqali targ‘ibot: Tarixiy shaxslar, olimlar hamda xalq qahramonlari haqida yuqori sifatli badiiy va hujjatli filmlar, seriallar yaratish orqali yoshlarda milliy g‘urur hissini kuchaytirish.

Ta’lim tizimida jadidchilik merosini chuqurlashtirish: Jadid nomoyandalarining ma’rifiy g‘oyalarini ta’lim-tarbiya jarayoniga kengroq tatbiq etish, yoshlarda tanqidiy va tahliliy fikrlashni rivojlantirish. Xulosa qilib aytganda, o‘zining boy ma’naviy merosiga tayanadigan va yuksak milliy g‘ururga ega bo‘lgan xalq har qanday murakkab davrlardan va sinovlardan yorug‘ yuz bilan o‘tib, buyuk kelajakni barpo etishga qodirdir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O‘zbekiston strategiyasi. – Toshkent: “O‘zbekiston” neshriyoti, 2021. – 464 b.
2. Karimov I.A. Yuksak ma’naviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: “Ma’naviyat”, 2008. – 176 b.
3. Erkaev A. Ma’naviyat va taraqqiyot. – Toshkent: “Ma’naviyat”, 2009. – 288 b.
4. Imomnazarov M. Milliy ma’naviyatimizning takomil bosqichlari. – Toshkent: “Sharq”, 2002. – 304 b.
5. Ochilov M. Yangi pedagogik texnologiyalar va ma’naviy tarbiya. – Qarshi: “Nasaf”, 2000. – 180 b.
6. Quronov M. Milliylik va ma’naviyat: Ilmiy-ommabop risola. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2013. – 216 b.
7. Safo Ochil. Mustaqillik va ma’naviy meros: Tarixiy-falsafiy tahlil. – Toshkent: “O‘zbekiston”, 2018. – 240 b.

© Ushbu material Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) litsenziyasi asosida tarqatiladi.